

Az eszköz–alany váltakozás lexikai pragmatikai keretben

Bibok Károly

SZTE Orosz Filológiai Tanszék

Összefoglaló

Az eszköz–alany alternáció olyan, több nyelvben is megfigyelhető jelenség, amikor az ige eszköz tematikus szerepű szemantikai argumentuma szintaktikailag nemcsak határozóként fejeződhet ki, hanem alanyként is – az ágensi alany helyébe lépve. A jelen tanulmány a váltakozás olyan lexikai pragmatikai magyarázatát vázolja magyar példákat használva, amely a következő előnyös tulajdonságokkal jellemezhető. Először, az okozás különböző fogalmainak megkülönböztetésével és köztük egy pragmatikai orientáltságú gyengébb okozás (Koenig et al. 2008: 214) bevezetésével biztosabb alapon határozhatjuk meg, melyik ige vesz részt az adott alternációban és melyik nem. Másodszor, a szintaktikai alternációk nem pusztán lexikai jelenségek (szemben a lexikai megközelítéssel), nem is csupán konstrukcionálisak (szemben a konstrukciós megközelítéssel), hanem legmegfelelőbbben a lexikai-konstrukciós keretben (Bibok 2008) értelmezhetők. Ez a keret természetes módon illeszkedik a lexikai pragmatikába (Bibok 2010).

Kulcsszavak: szintaktikai alternáció; alulspecifikált jelentésreprezentáció; világtudás; lexikai-konstrukciós elemzés; lexikai pragmatika

1. Bevezetés¹

Az eszköz–alany alternáció olyan, több nyelvben is megfigyelhető jelenség, amikor az ige eszköz tematikus szerepű szemantikai argumentuma szintaktikailag nemcsak határozóként fejeződhet ki, hanem alanyként is – az ágensi alany helyébe lépve. Ezt az alábbi magyar példákkal illusztrálhatjuk:

- (1) a. Rita betörte egy hajszárítóval az ablakot.
b. A hajszárító betörte az ablakot.
- (2) a. Rita megszáritotta egy hajszárítóval az ablakot.
b. A hajszárító megszáritotta az ablakot.
- (3) a. Rita megrakta egy targoncával a teherautót.
b. A targonca megrakta a teherautót.

¹ A jelen tanulmányban bemutatott vizsgálatot az OTKA (NK 100804 „Átfogó magyar nyelvtan”) és az MTA–DE–SZTE Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoport támogatásával végeztem. A kutatást az EFOP-3.6.1-16-2016-00008 azonosítójú, EU társfinanszírozású projekt is támogatta. – Köszönöm a tanulmány lektorainak kritikai megjegyzéseiket, mert ezek segítettek gondolataim pontosabb kifejtésében.

Míg az (1a), (2a) és (3a) mondatokban az eszköz szerepű résztvevők határozói kifejezésekként vannak realizálva, az (1b)-ben, a (2b)-ben és a (3b)-ben alanyokként. Mindemellett más, eszközhatározós magyar igék esetében nem láthatjuk ezt az alternációt. Vö.:

- (4) a. Rita felmosta egy felmosóronggyal a padlót.
b. *A felmosórongy felmosta a padlót.
- (5) a. Rita felsöpörte egy söprűvel a padlót.
b. *A seprű felsöpörte a padlót.

Felvetődik a kérdés: Hogyan adhatunk számot a különböző igék eszköz jellegű szereplőinek különböző szintaktikai viselkedéséről? Válaszképpen a jelen tanulmányban a vizsgált váltakozás olyan lexikai pragmatikai magyarázatát vázolom, amely a következő előnyös tulajdonságokkal jellemezhető.

Először, az okozás különböző fogalmainak megkülönböztetésével és köztük egy pragmatikai orientáltságú gyengébb okozás (Koenig et al. 2008: 214) bevezetésével biztosabb alapon határozhatjuk meg, melyik ige vesz részt az adott alternációban és melyik nem.

Másodsor, a szintaktikai alternációk nem pusztán lexikai jelenségek (szemben a lexikai megközelítéssel), nem is csupán konstrukcionálisak (szemben a konstrukciós megközelítéssel), hanem legmegfelelőbbben a lexikai-konstrukciós keretben (Bibok 2008) értelmezhetők. Ez a keret természetesen módon illeszkedik **a lexikai pragmatikába** (Bibok 2010). Amint korábbi munkáimban már többször is megmutattam (Bibok 2010; 2014; 2016a), egy olyan lexikai pragmatikai megközelítés, amely erőteljesen támaszkodik az enciklopédikus és kontextuális információkra a nyelvileg kódolt hiányos szójelentések teljes fogalmakká való átalakításában, gazdaságos módját nyújtja a szintaktikailag váltakozó szerkezetekben megjelenő konstrukcionális jelentések elérésének.

A tanulmány felépítése a következő: Először a 2. fejezetben a szintaktikai alternációk magyarázatának általános keretétől választott lexikai-konstrukciós megközelítés mellett fogok érvelni két másik, nevezetesen a lokatív és a mozgásmód – haladó mozgás váltakozás példáját felhasználva. Utána a 3. fejezetben a Levin (1993) és Dudchuk (2007) által az eszköz-alany váltakozásra vonatkozóan előterjesztett megoldási javaslatok kritikájából kiindulva, felépítem azt az elképzelést, amely a fentebb jelzett előnyösebb tulajdonságokkal rendelkezik. A 4. fejezetben kitérek még az eszköz-alany váltakozás további kutatását befolyásoló azon tényezőkre, amelyeket egyelőre nem vetettek alá szisztematikus elemzésnek, nevezetesen arra, hogy a mondatban megjelenő eszközhatározó szemantikai argumentumot vagy adjunktumot realizál-e, és arra, hogy az eszköz alanyú konstrukciók nemcsak eseményt, hanem tulajdonságot is jelölhetnek. Az 5. fejezetben az elvégzett vizsgálatból adódó következtetések levonásával zárul a tanulmány.

2. Javaslatok a szintaktikai alternáció kezelésére

Mielőtt magára az eszköz–alany alternációra vonatkozó elképzeléseket ismertetném, nézzük meg röviden, milyen típusú javaslatok kerültek szóba más szintaktikai váltakozások kapcsán. Tekintsük először a lokatív alternáció² példáit a (6)-ban!

- (6) a. Az anya zsírt ken a kenyérré.
b. Az anya zsírral keni a kenyeret.

Mind az anyagot, mind a célpontot kifejező szemantikai argumentum kétféle szerepet játszhat: az előbbi lehet akár téma (vö. (6a)), akár (anyagi) eszköz (vö. (6b)), az utóbbi pedig cél (vö. (6a)) vagy téma (vö. (6b)). Ha azonban nem elégszünk meg a lexikonnak az egyszerű jelentésfelsorolást alkalmazó hagyományos változatával (l. a *ken* 1. és 2. jelentését az ÉrtSz.-ban, valamint az ÉKSz.-²-ben), akkor a *ken* (6a)-beli és (6b)-beli használatának összefüggését illetően három elméleti-elvi lehetőséggel számolhatunk: a lexikai szabályokon alapuló, a konstrukciós és a lexikai-konstrukciós megközelítéssel.

Az első szerint a **lexikai szabály** egy lexikai tétel szemantikai szerkezetén működik úgy, hogy átalakítja azt, és létrehoz egy másik lexikai tételt. A *ken* és a többi, lokatív alternációt mutató ige esetében a következő szabály javasolható (vö. Pinker 1989: 79):

- (7) „Ha a bemeneten megjelenő ige szemantikai reprezentációja magában foglalja, hogy 'X azt okozza, hogy Y Z-be/Z-re mozogjon', akkor a szabály ezt egy újabb ige olyan ábrázolásává alakítja, hogy 'X azt okozza, hogy Z állapota (meg)változik Y-nak Z-be/Z-re való mozgása révén'” (Bibok 2008: 29).³

A második megközelítés szerint az alábbi módon kezelhető a lokatív alternáció, a *ken* ige példájával élve. A **konstrukciós nyelvtanban** (Goldberg 1995; 2006) egy lexikai egység szemantikai reprezentációja a résztvevői szerepek listáját (is) tartalmazza.

- (8) *ken* (kenő, anyag, cél)

A *ken* azért fordulhat elő mind a (6a)-féle, mind a (6b)-féle konstrukcióban, mert a három résztvevői szerepet mindkét konstrukció argumentumszerepeivel össze lehet egyeztetni. A helyhatározóragos változat az okozott mozgás konstrukció megvalósulása, és mint ilyennek három argumentumszerepe van: okozó, téma és direkcionális.

² Az alternációt bemutató nemzetközi szakirodalom vonatkozásában l.: Levin (1993: 49–55), ahol további bőséges bibliográfia található. A legkorábbi nemzetközi munkákkal párhuzamosan a magyarban is elkezdődött ennek a váltakozásnak a tanulmányozása, l.: Zsilka (1966).

³ Három megjegyzést tehetünk a (7) megszövegezésével kapcsolatban (Bibok 2008: 29):

- (i) A két szemantikai ábrázolás közötti viszony tkp. kétirányúnak tartható, azaz az utóbbiból is elérhető az előbbi reprezentáció.
(ii) A lexikográfia hagyományától eltérően itt két lexikai tételnek (és nem egy címszó két jelentésének) az összefüggéséről van szó, amely megragadható az adott szabály révén.
(iii) A *meg-* igekötő zárójelben való szerepeltetése a (7)-ben arra utal – eltérve az eredeti elképzeléstől –, hogy a *-vA!* vonzatos konstrukcióban a *Z* lehet nem totálisan érintve a cselekvés által (vö. (6b)) és totálisan is érintve a cselekvés által (vö. *Az anya megkeni/bekeni zsírral a kenyeret*). L. még Levin (1993: 50) megjegyzését is, amely szerint a holisztikusság feltételezése nem teljesen helytálló.

A *ken* résztvevői szerepei és a helyhatározós konstrukció argumentumszerepei összeolvashatók, mert a kenő elképzelhető okozóként, az anyag – mivel helyváltoztató mozgást végez – témaként, és a cél direkcionálisként. A *-vA/* ragos változat a kauzatív + *-vA/* szabad határozó szerkezet megnyilvánulása. Az első résztvevői és az első argumentumszerep integrációja ugyanúgy megtörténhet, mint az előbbi változat esetében. A cél pedig megkonstruálható patiensként is, merthogy az az entitás, amelyet kenünk, állapotváltozáson megy keresztül. A lexikai egység anyagi résztvevője viszont követel még egy *-vA/* ragos főnevet, jöllehet a konstrukció szintjén ez csak szabad határozónak minősül az adott grammatikai keretben.⁴

A lokatív alternáció kezelésének harmadik lehetősége a **lexikai-konstrukciós megközelítés**, amely azt nem pusztán lexikai és nem pusztán konstrukcionális, hanem összetett jelenségnek tartja (Bibok 2008; 2014). A két rivális koncepció problémáit⁵ kiküszöbölendő, az igék számára olyan lexikai-szemantikai reprezentációt tételez fel, amely **alulspecifikált**, és amely opcionális – csak az egyik vagy másik konstrukcionális jelentés számára releváns – elemeket tartalmaz, szemantikailag és pragmatikailag elég gazdag alapot nyújtva ezáltal a szintaktikai alternációban megvalósuló **mindkét jelentés** megkonstruálásához (vö. még: Iwata 2002). Ilyen formán a *ken* két előfordulása mögött egyetlen lexikai jelentés húzódik meg. Vö.:

- (9) *ken* (*X*, *Y-t*, *Z-re*) vagy *ken* (*X*, *Z-t*, *Y-na/*)
 'X azt okozza, hogy Y anyag Z felületre mozog, és X azt okozza, hogy Z felület részben vagy egészben be van fedve Y anyaggal' (Bibok 2014: 65).⁶

⁴ Tanulmányom egyik lektora szóvá teszi az anyaghoz és a cél(pont)hoz rendelendő argumentumszerepek, ill. tematikus szerepek megnevezésének következtelenségeit. A harmadik, azaz a lexikai-konstrukciós megközelítés szerint felépülő lexikai-szemantikai ábrázolás lehetőséget teremt arra (is), hogy – Alberti Gábor (2013: 14) kifejezésével élve – ne „külsődlegesen megszavazott” tematikus szerepeket használjunk. Az ágens- és az eszközszerpe ilyen alapon történő „kiosztását” láthatjuk majd a 3. fejezetben.

⁵ Most csak a lexémák szűk szemantikai osztályokba sorolásának nehézségeit említem (l. Bibok (2008) és (2014), ahol a további esetekről is részletesen tájékozódhat az érdeklődő olvasó). A szűk szemantikai osztályok a (7)-beli lexikai szabály hatókörét, valamint – mivel a konstrukciós grammatika eszköztárába is átkerültek – az igék konstrukciókba való integrálását hivatottak pontosítani. Ezek definiálása azonban egyáltalán nem tűnik problémamentesnek. Tekintsük a következő példákat!

- (i) (a) Az apa forró vizet lötytente a hóra.
 (b) *Az apa forró vízzel lötytenti a havat.

A *löttyent*-nek nem alternáló igeként a *cseppent*-osztályba ('anyag mozgásra való képessé tétele a gravitációs erő által') kellene tartoznia. Ugyanakkor a *löttyent* esetében többről van szó ennél, mert külön erő okozza az anyag ballisztikus mozgását. Ezért tartozhatna az alternáló *fröcsköl*-osztályba ('erő kifejtése egy anyagra úgy, hogy annak ballisztikus mozgását okozzuk egy specifikus térbeli alakzatban egy röppálya mentén'), hacsaknem az jelentené ennek akadályát, hogy nem elég specifikus a térbeli alakzat, amelyben a mozgás végbemegy. Az utóbbi kitételnek ellentmond, hogy helyessé tehető az (ib) a */e-* igekötővel, amely pedig nem érinti azt, hogy az anyag milyen alakzatban mozog:

- (ii) Az apa forró vízzel lötytenti le a havat.

⁶ Pontosabban fogalmazva, az okozás első argumentuma nem egyszerűen az ágens, hanem az az esemény, hogy X cselekszik. Az okozó különbsége, ti. az okozó az ágens vagy egy

A *ken* ige (6)-beli két konstrukcionális jelentése megfelel a (9)-beli összetett eseményleírás egyik vagy másik profilált részének. Amikor az anyagra fókuszálunk, a konstrukcionális jelentés a (9) azon részével egyenlő, amelyik az *és* kötőszó előtt áll, és amely a (6a)-ban fejeződik ki. Amikor pedig a felszín kerül előtérbe, akkor a konstrukcionális jelentés a (9)-nek az *és* kötőszó utáni részével lesz azonos, amely a (6b)-ben jut kifejezésre. Ha viszont egy igének (pl. a *löttyent*-nek) nincs olyan alulspecifikált jelentése, mint a *ken*-nek, akkor az nem fordulhat elő a lokatív alternációban.

Másodikként vegyük a mozgásmód – direkcionális mozgás alternációt⁷ a (10)-ben!

- (10) a. A gyerek/labda (a barlangban) úszik.
b. A gyerek/labda a barlangba úszik.

Az *úszik* (10)-beli poliszémia (Ladányi 2007: 214–215) megragadható egy olyan **lexikai szabállyal**, amely szerint ha egy ige mozgásmódot jelöl, direkcionális argumentummal is társulhat (Komlósy 1992: 355).

Pustejovsky (1995: 125–126) elemzésére támaszkodva, amely a **konstrukciós megközelítés** egyfajta változatának tekinthető, a 'mozgásmód' → 'direkcionális mozgás' poliszémia az *úszik* példáján a következőképpen magyarázható. Az ige csak egyetlen, a 'mozgásmód' jelentéssel rendelkezik a lexikonban (vö. (10a)). A (10b)-ben megfigyelhető 'bizonyos módon bizonyos irányba mozog' jelentés nem magához az igéhez, hanem az igéből és a ragozott főnévből álló szó szerkezethez tartozik. Ez az utóbbi komplexebb jelentés nem vezethető le egy standard kompozíciós szabállyal a szó szerkezet részeinek jelentéséből. Inkább azt kell feltételeznünk, hogy nemcsak az ige viselkedik funktorként (predikátumként) a ragozott főnév tekintetében, hanem a ragozott főnév is az ige viszonylatában. Tehát a *barlangba úszik* kifejezés jelentése egy olyan mechanizmus révén alkotható meg, amely megengedi, hogy egy egyszerű konstrukcióban több résztvevő is funktorként viselkedjen, és amelyet ezért ko-kompozíciónak hívnak a Generatív Lexikon Elméletében (Pustejovsky 1995).

Ugyanakkor mind a lexikai szabályon alapuló, mind a konstrukciós megközelítés számára külön kezelendő esetekként jelennek meg azok, amikor az élettelen entitások külső okok miatti mozgásának módjait megnevező igék közül csak néhány képes iránnyal rendelkező mozgás jelölésére (Komlósy 2000: 257). Hasonlítsuk össze például a *pattog* és az *inog* igéket!

- (11) a. A labda a fal mellett pattog.
b. A labda a fal mellé pattog.
(12) a. A szék a fal mellett inog.
b. *A szék a fal mellé inog.

A harmadik, azaz a **lexikai-konstrukciós megoldás** azon az elképzelésen alapul – szemben az előbbiekkal, ahol a direkcionális változat eggyel több argumentummal

esemény, egyelőre nem számít, a 3. fejezetben azonban mégis szükséges lesz egy ilyen teljesebb lexikai-szemantikai reprezentáció.

⁷ Az alternáció leírására l.: Levin (1993: 105–106).

rendelkezik, mint a puszta mozgásmódige (vö. még: Levin 1993: 264–267) –, hogy a direkcionális argumentum egy lokatív argumentum helyére kerül. Az alulspecifikált, azaz a mindkét konstrukcionális jelentést átfogó jelentésreprezentáció felépítése során pedig a lokatív és a direkcionális argumentumok közötti szemantikai kapcsolatot használhatjuk ki. Vegyük megint a (10)-beli *úszik* igét! Az úszó (általánosan a mozgó) személy vagy tárgy helye – a (10a)-beli határozóragnak megfelelően – 'benne' viszonyban van a határozóragos főnév által jelölt vonatkoztatási tárgy helyével. Ehhez képest az úszó személy/tárgy célpontja az a hely, ahol a személy/tárgy tartózkodik az úzás útvonalán végighaladva, és amely 'benne' viszonyban van a vonatkoztatási tárgy helyével. Látható, hogy a lokális és a direkcionális vonzat szemantikája tartalmaz egy közös részt: az úszó személy/tárgy helyének egy másik helyhez való viszonyát. A két vonzat különbsége pedig abban áll, hogy a direkcionális egy szemantikai többlettel rendelkezik, nevezetesen az úszó személy/tárgy helye egy útvonal végpontja. Az úzást mint meghatározott módon való mozgást parafrázálva, valamint az úszó személy/tárgy helye és a határozóragos vagy névutós főnév által jelölt vonatkoztatási tárgy helye közötti viszonyt általánosan *a*-val szimbolizálva, a (13)-beli alulspecifikált jelentésreprezentációt javasolhatjuk (Bibok 2008: 50, ahol a formális szemantikai metanyelven felírt változat is megtalálható):

- (13) '(X cselekszik, mégpedig úgy, hogy) X egy meghatározott módon mozog, mégpedig úgy, hogy X helye (amely egy ösvény végpontja) *a* viszonyban áll a V vonatkoztatási tárgy helyével'.

A (13) – a kerek zárójelbe tett részek révén – nemcsak az ágens és téma szerepű alanyokat tartalmazó mondatok alternációját, hanem a lokális és direkcionális vonzatok váltakozását is megmagyarázza. Ugyanúgy, ahogy az 'X cselekszik' mozzanat csak az egyik konstrukcionális, nevezetesen az agentív jelentésben jut szerephez, az 'egy ösvény végpontja' mozzanat szintén csak az egyik konstrukcionális, azaz a direkcionálissal kifejeződő 'haladó mozgás' jelentésben aktivizálódik.⁸

Ha pedig egyik vagy másik igének (mint amilyen az *inog*) nincs benne a reprezentációjában az '(amely egy ösvény végpontja)' rész, akkor nem jellemző rá a mozgásmód – direkcionális mozgás alternáció.

Mielőtt rátérhetnénk az eszköz–alany váltakozásra, szót kell még ejtenünk a szintaktikai alternációk lehetséges megközelítései kapcsán az argumentumszerkezethez arról a felfogásáról, amely szerint a lexikai egységek nem rendelkeznek a szintaktikai szerkezetbe kivételül argumentumhelyekkel,⁹ hanem azokat adott szemantikai interpretációjú szintaktikai összetevők engedélyezik.¹⁰ Ez a nemzetközi

⁸ A (13)-beli reprezentációnak az „X helye (amely egy ösvény végpontja)” fragmentuma tkp. kevésbé kategorikusan is megadható (Bibok 2010: 282). Ugyanis *a part mentén úszik* alapján nem szükségeszerű, hogy egy ösvény végpontjáról beszéljünk. E helyett pontosabb, ha ezt mondjuk: 'X helye (amely egy iránnyal rendelkező ösvény része)', amelybe, természetesen, a végpont is beletartozik.

⁹ Az teljesen érdektelen a jelen szempontból, hogy a konstrukciós grammatika a lexikai egységek vonatkozásában nem argumentum-, hanem résztvevői szerepekről beszél.

¹⁰ A (szintaktikai) argumentumok „eredetének” lexikai és szintaktikai koncepciójáról l.: Müller-Wechsler (2014).

szakirodalomban erőteljesen jelentkező elgondolás jól összefér az Alberti-féle argumentumszerkezet-elmélettel (l.: Alberti (2013), valamint Alberti–Farkas (2015), ahol a két elképzelés integrálásának explicit kísérletét is nyomon követhetjük). Mivel az argumentumszerkezet lexikai és szintaktikai jellegének részletes megtárgyalása külön tanulmányt igényelne (l. pl.: Müller–Wechsler 2014), a következő megállapításokra szorítkozom azzal kapcsolatban, hogy a lexikai egységek mégsem képzeltethők el a szintaxisba projektálódó argumentumszerkezet nélkül. Először, ahhoz, hogy akár csak igetöveket be tudjunk helyettesíteni egy szintaktikai szerkezetbe, logikailag szükséges legalább az, amit Alberti (2013: 12) is feltételez: egy „minimális jelentéstartalmú (transzítív vagy intranzítív) vonzatszerkezet-változat felvétele”. Másodsor, az argumentumok szintaktikai eredetét valló javaslatoknak számot kellene tudni arról, hogy egy és ugyanazon ige, mint például az *úszik*, összefér mind a patiensis, mind az ágensi szereppel, mint ahogy ez a (10)-ben látható. Harmadszor, szintén megoldásra vár az argumentumokat a szintaktikai összetevők révén bevezető keretben a *pattog* és az *inog* direkcionálissal való összekapcsolhatóságának különbsége, azaz az a kérdés, hogy miért lehet az előbbit behelyettesíteni, míg az utóbbit pedig nem, egy direkcionálist tartalmazó szintaktikai struktúrába.

Ami pedig Alberti elméletét illeti, amelyben „egy abszolút tő alaki változatai egy-egy háttérbeli jelentésstruktúrát építenek fel” (Alberti 2013: 12), annak explicit kidolgozását hiányolhatjuk, hogy a szóalkotással létrehozott egység formai-szerkezeti elemeinek a jelentése hogyan járul hozzá az alaki változat egészének jelentéséhez, valamint hogy a bővülő jelentéstartalom szerkezetéből hogyan következnek az egyes tematikus szerepek. Ezért a vonzatszerkezet-változatokban megjelenő vonzatszerkezetek azoknak csupán a részben rendezett struktúrájukban betöltött pozíciójukkal jellemezhetők (Alberti 2013: 14) – ami, persze, jelentős előrelépés a „külsődlegesen megszavazott” tematikus szerepekhez képest – és nem magának az adott esemény résztvevőjének a jelentésszerkezetben elfoglalt helyével, amint ez a lexikai-konstrukciós koncepcióban feltételezett reprezentációk esetén lehetséges.

3. Az eszköz–alany váltakozás egy újabb elemzése

3.1. A korábbi elemzések

Most már rátérve az eszköz–alany váltakozásra, megfogalmazható – a *ken* 2. fejezetbeli konstrukciós kezelésének mintájára – az a javaslat, amely szerint az igeik egyik szemantikai argumentuma vagy eszköz, vagy agentív szerepet tölt be az (1)–(3)-ban, amelyeket (14)–(16)-ként itt megismétlek.

- (14) a. Rita betörte egy hajszárítóval az ablakot.
b. A hajszárító betörte az ablakot.
- (15) a. Rita megszáritotta egy hajszárítóval az ablakot.
b. A hajszárító megszáritotta az ablakot.
- (16) a. Rita megrakta egy targoncával a teherautót.
b. A targonca megrakta a teherautót.

Tehát egy konstrukcionista szerint a hajszarító a (14a)-ban és a (15a)-ban, valamint a targonca a (16a)-ban eszköznek, míg a (14b)-ben és a (15b)-ben, valamint a (16b)-ben ágensnek számítana.¹¹

Egy másik elemzés szerint (Levin 1993: 80) az adott összetevő eszköz szerepe szintaktikai pozíciótól függetlenül megmarad, jöllehet az igék eggyel kevesebb főnévi kifejezéssel fordulnak elő az egyik változatban, mint a másikban. Az eszköznek az ágensi alany helyett való megjelenése pedig az eszköz típusának a függvénye. A (14a)-ban, a (15a)-ban és a (16a)-ban közvetítő eszközökről van szó, amely az ágensi alany helyébe léphet, ahogy a (b) jelű példákban tapasztalhatjuk. A (4a)-ban és az (5a)-ban, amelyeket (17a)-ként és (18a)-ként megismétlek:

(17) a. Rita felmosta egy felmosóronggyal a padlót.

(18) a. Rita felsöpörte egy söprúval a padlót.

elősegítő, vagy másképpen könnyítő, eszközök (nevei) szerepelnek, amelyek azonban nem állhatnak a mondatban szintaktikai alanyként. Erről tanúskodik az itt (17b)-ként és (18b)-ként újra megadott (4b) és (5b):

(17) b. *A felmosórongy felmosta a padlót.

(18) b. *A seprú felsöpörte a padlót.

Mivel a felmosórongy és a söprű elősegítő eszközökként funkcionálnak a (17a)-ban és a (18a)-ban, az azokat megnevező adverbális kifejezések nem váltakozhatnak. Levin (1993: 80) szerint a közvetítő eszközök (nevei) megjelenhetnek a mondat alanyi pozíciójában, míg a könnyítő eszközök esetében ez nem lehetséges.

Levinnek (1993) a kétféle eszközről szóló elképzelését Dudchuk (2007) igeosztályok terminusaiban, nevezetesen a módigék és az eredményigék megkülönböztetését (Rappaport Hovav–Levin 1998) használva, fogalmazta formálisabban újra. A módigék (pl. az orosz *vymyt'* és a magyar ekvivalense, a *felmos*) az elősegítő eszközökkel kompatibilisek, míg az eredményigék (pl. az orosz *razbit'* és a magyar ekvivalense, a *betör*) eszközei közvetítő eszközök. Ennélfogva csak az utóbbi igeosztály engedi meg az eszköz–alany váltakozást: azt, hogy az eszköz tematikus szerepű szintaktikai összetevő alanyi pozícióba is kerülhessen – az ágensi alany helyett.

Dudchuk (2007) javaslata azonban problematikusnak tűnik abból a szempontból, hogy – függetlenül a mód- és eredményigék osztályaiba való besorolástól – egy és ugyanazon ige előfordulhat mindkét típusú eszközzel, de csak a közvetítő eszközök fordulnak elő az eszköz–alany alternációban. Azt az esetet, amikor egy eredményige nemcsak közvetítő, hanem elősegítő eszközzel is társulhat, a *megrak* igével illusztrálhatjuk. Ez az ige megjelenhet közvetítő eszközzel, mint a fentebbi (16a)-ban, amely alternálódhat a (16b)-vel. Ugyanakkor a (19a)-ban a *megrak* elősegítő eszközzel fordul elő, amely nem engedélyezi a kérdéses váltakozást, ahogy ez a (19b)-ből látható.¹²

¹¹ Az ágenssé váló eszközök melletti érvelésre l.: Schlesinger (1989).

¹² Az olyan példával kapcsolatban, mint a (19b), Levin (1993: 80) megjegyezte, hogy az alternáció nemcsak az igétől, hanem az eszközválasztástól is függ.

- (19) a. Rita megrakta egy villával a teherautót.
b. *A villa megrakta a teherautót.

A *felmos* módigével megjelenő elősegítő eszköz esetén (l. a (17)-et) nem lehetséges az eszköz–alany alternáció. Egy módige azonban szerepelhet közvetítő eszközzel is, és ilyenkor fellép a váltakozás. Vö.:

- (20) a. Rita felmosta egy takarítógéppel a padlót.
b. A takarítógép felmosta a padlót.

Egy olyan komplex ige pedig, amelynek jelentése mind mód-, mind eredménykomponenst tartalmaz (vö. Rappaport Hovav–Levin 1998: 101, 4. jegyzet), ugyanazt a mintázatot mutatja, mint külön-külön a fentebbi mód-, ill. eredményige. A *kiás* ige mind elősegítő, mind közvetítő eszközzel előfordulhat, de csak az utóbbit használhatjuk egy mondat alanyaként.

- (21) a. Rita kiásott egy lapáttal egy árkot.
b. *A lapát kiásott egy árkot.
- (22) a. Rita kiásott egy exkavátorral egy árkot.
b. Az exkavátor kiásott egy árkot.

3.2. Közbenső összefoglalás: Hol tartunk és hová tovább?

Mivel Dudchuk (2007) javaslata az itt tárgyalt példák tükrében nem tűnik megfelelőnek az eszköz–alany váltakozás kezelésére, újból az elősegítő és a közvetítő eszközök közötti megkülönböztetés problémájába ütközünk. De hogyan is jellemezhetők ezek az eszközök valójában? A másik felmerülő kérdés azzal kapcsolatos, hogy – amint Levin (1993: 80) mondja és a 12. lábjegyzetben már idéztük – az alternáció két tényezőtől függhet, nevezetesen az eszközválasztástól és magától az igétől. Visszavezethető-e ez a két tényező egyetlenegyre? Ha arra gondolunk, hogy egy és ugyanazon ige az eszközök mindkét típusával kompatibilis lehet, akkor ennek az egyetlen tényezőnek magának az igének kell lennie, pontosabban az adott ige jelentéseinek. Ebben az esetben pedig a kétféle eszköztípus egyszerűen az ige jelentéseiből kell, hogy következzen. A szintaktikai alternációk 2. fejezetbeli tárgyalására támaszkodva azonban még erőteljesebben fogalmazhatunk: az eszköztípusok különbsége az ige alulspecifikált lexikai-szemantikai reprezentációjának a következménye.¹³

¹³ Érdemes felhívni arra a figyelmet, hogy ha – Schlesinger (1989) javaslatával összhangban – egy argumentum mind instrumentum, mind ágens szerepet játszhatna, ettől a kezelendő probléma lényegileg nem lenne más, mint a kétféle eszköz feltételezése esetén. Annak az oka, hogy miért az utóbbi megkülönböztetést kell előtérbe állítani, akkor válik igazán világossá, amikor a lentebb következő lexikai-szemantikai elemzés során rá tudunk mutatni a tematikus szerepeknek az igék jelentésstruktúrájával való szoros kapcsolatára.

3.3. A keresett lexikai-szemantikai reprezentáció felépítése

Az igék lexikai-szemantikai ábrázolása – legalább is részlegesen¹⁴ – maximálisan egyszerű (primitív) predikátumok segítségével adható meg. A vizsgált igék jelentését általánosan az alábbi parafrázissal és formális metanyelvi sémával fejezhetjük ki:

- (23) a. 'az „X cselekszik úgy, hogy X Z-t használja” esemény az „Y kezd lenni egy adott állapotban” eseményt okozza’;
 b. [[[x CSELEKSZIK] : [x HASZNÁL z]] OKOZ [VÁLIK [y ÁLLAPOTBAN_VAN]]].¹⁵

Jóllehet a módigék nem jellemezhetők egy specifikus eredményállapottal (Rappaport Hovav–Levin 1998), egy alulspecifikált állapotpredikátum mégis utalhat arra, hogy Y változáson ment keresztül (vö. még: Koenig et al. 2008: 190, 208).

Továbbá az okozás két válfaját szükséges megkülönböztetnünk. Az egyik az, amelyet a (23b)-ben láthatunk, és amely abban tér el a hagyományosabb reprezentációkban előforduló változattól, hogy az első argumentuma nem pusztán az ágens, hanem az ágens cselekvése (l. a 6. jegyzetet, ill. vö. Bibok (2008: 36, 64, 69)):

- (24) [e₁ OKOZ e₂], ahol az e₁ és az e₂ változók események helyett állnak.

A másik pedig a Koenig és munkatársai által újonnan bevezetett gyengébb okozás-fogalom, azaz a segítség (Koenig et al. 2008: 214), amely ráadásul pragmatikai irányultságú.

- (25) Az okozás mint segítség:
 Az e₁ esemény (**elő**)**segíti** a C kategóriájú e₂ esemény előfordulását akkor és csak akkor, ha
 (i) van C elemeinek egy **pragmatikailag** definiált skála (az esemény létrehozásának könnyedsége, a létrejövő eredmény jó volta, kevesebb kellemtelen mellékhatás) szerint rendezett sora;
 (ii) e₁ **okozza**, hogy a C kategóriájú e₂ esemény magasabban helyezkedik el a skálán, mint ahogy különben elhelyezkedne.

Az eszköz–alany váltakozásban részt vevő igék jelentésábrázolása szempontjából fel kell tételeznünk még a következő három változó használatát:

- (26) OKOZ_a = {(24), (25)}, azaz az a az okozás két válfajára kiterjedő változó.
 (27) z_β = {közvetítő eszköz, elősegítő/könnyítő eszköz}, azaz a β az eszközök két fajtájára kiterjedő változó.

¹⁴ A primitív, tovább nem bontható predikátumokon kívül van a jelentéselemeknek egy másik fajtája, nevezetesen a prototípusok és a lexikai sztereotípiák formájában tárolt enciklopédikus információk, amelyekről jelen esetben eltekinthetünk. Az ilyen, összetettebb lexikai-szemantikai reprezentációkra vonatkozóan l.: Bibok (2016b).

¹⁵ Annak ellenére, hogy a (23a)-ban a *kezd* szerepel, az állapotváltozás bekövetkezését jelölő megfelelő metanyelvi predikátum a [VÁLIK p], amelyhez tkp. egy, a releváns igék reprezentációját egyszerűsítő redundanciaszabály kapcsolódik: [[VÁLIK p] → [(~p) VÁLIK p]]. Az agentív jellegű KEZD az *elkezd* ige lexikai-szemantikai ábrázolásában jut szerephez. Minderről l.: Bibok (2016a). – Az *esemény* terminus tágabb és szűkebb értelmezéséről pedig l.: Kiefer (2006: 217).

- (28) $\gamma = \{+, -\}$, azaz a γ változó lehetséges értéke a „+” vagy a „-”. Ekkor a $(\gamma \text{ [[x CSELEKSZIK] : [x HASZNÁL]]})$ formula azt fejezi ki, hogy a kerek zárójelbeli fragmentum jelen van egy reprezentációban, ha $\gamma = +$, és hiányzik belőle, ha $\gamma = -$ (vö. Bibok 2016a).

Felhasználva az imént bevezetett változókat, a (23) helyett az eszköz tematikus szerepű összetevővel álló igék számára most már a következő általános lexikai-szemantikai reprezentációt írhatjuk fel:

- (29) $(\gamma \text{ [[x CSELEKSZIK] : [x HASZNÁL]]}) z_\beta (\gamma \text{)) OKOZ}_\alpha \text{ [VÁLIK [y ÁLLAPOTBAN_VAN]]}$.

Vegyük észre, hogy a kerek zárójeles opcionális rész és az α , β és γ változók miatt a (29)-beli formula nem más, mint egy alulspecifikált reprezentáció. De éppen a (29) alulspecifikált jellege az a döntő tényező, amely lehetővé teszi számunkra, hogy magyarázatát adjuk az eszköz–alany váltakozásnak. A (29)-hez csatlakozó alábbi négy feltétel rögzíti az alternáció előfordulási lehetőségeit és korlátait.

- (30) a. Ha $\text{OKOZ}_\alpha = (24)$, azaz OKOZ, akkor $z_\beta =$ közvetítő eszköz.
 b. Ha $\text{OKOZ}_\alpha = (25)$, azaz okozás mint segítség, akkor $z_\beta =$ elősegítő/könnyítő eszköz.
 c. Ha $z_\beta =$ közvetítő eszköz, akkor $\gamma \in \{+, -\}$.
 d. Ha $z_\beta =$ elősegítő/könnyítő eszköz, akkor $\gamma = +$.

A (30a) és (30b) feltétel az eszközök két fajtáját az okozás két típusához rendeli: a közvetítő eszközöket a (24)-beli OKOZ-hoz, az elősegítő/könnyítő eszközöket pedig a (25)-beli segítő okozáshoz. Másként kifejezve: az eszközök két fajtája az okozás két típusától függ. Maga az ige viszont – ahogy a (29) mutatja – nem kell, hogy specifikálva legyen az okozás típusa vonatkozásában. Ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy az okozás mindkét típusa ugyanazon okozó eseményen nyugszik, nevezetesen azon, hogy valaki cselekszik és használ valamit. Tehát az okozó esemény a CSELEKSZIK és a HASZNÁL predikátumokból áll (vö. (29)), amelyek első argumentuma tekinthető az ágensi szerep megvalósítójának, míg a HASZNÁL második argumentuma lesz az eszközszeret hordozója.¹⁶ A (30c) feltétel azt mondja ki, hogy közvetítő eszköz esetén a (29)-es formula kerek zárójeles opcionális rész – következőképpen: az ágensi alany – megjelenhet vagy hiányozhat. Az utóbbi változatban az eszköz szerepű argumentum előfordulhat alanyként – az ágensi alany helyett. Az ágensi alany azonban nem tűnik el teljesen, mert a háttérben jelen marad, formálisan szólva: továbbra is szerepel mint egzisztenciálisan kötött változó.¹⁷ Végül, a (30d) feltétel garantálja, hogy az elősegítő eszköz esetén a (29)

¹⁶ Nyilvánvaló, hogy csak az ilyen szemantikai szituáció releváns az eszköz–alany váltakozás szempontjából. Ezért itt a természeti erő általi okozási eseményekre nem tudok kitérni. Az okozásként kifejezhető további szemantikai szituációk számbavételére l.: Talmy (2000: 471–549), ahol azonban nincs megkülönböztetve egymástól az eszközök különböző fajtái szerinti két okozástípus, valamint az ágens és a természeti erő általi okozás szembeállítása is hiányzik.

¹⁷ Sőt mi több, implicit módon a CSELEKSZIK és a HASZNÁL predikátum is megmarad (emlékezhetünk, igazából ezekhez köthető az ágens jelenléte), mert **a világtudásunk alapján** tisztában vagyunk azzal a ténnyel, hogy végső soron nem egy eszköz tematikus szerepű

kerek zárójeles opcionális része, amely az ágensi alany meglétét kódolja, nem hagyható el, azaz annak explicit módon meg kell jelennie.

Következésképpen, az eszköz–alany váltakozás előfordulását a (30c)-beli feltétellel fogalmazzuk meg: amely ige **jelentése** megfelel a szóban forgó követelménynek, annak eszköz tematikus szerepű szemantikai argumentuma **nemcsak határozóként fejeződik ki szintaktikailag, hanem alanyként is**. Ennek feltételét pedig, amikor az eszköz–alany alternáció nem mehet végbe, a (30d)-ben találhatjuk. Amikor a (29) opcionális részének jelenléte kötelező, nem léphet fel a szóban forgó alternáció.

4. Az eszköz–alany alternáció vizsgálatának folytatása

Fontos még megemlíteni, hogy az eszköz szerepű összetevő és az eszköz–alany váltakozás jelen vizsgálatának jövőbeni folytatása két további szempont bevonásával történhet. Egyfelől, jöhetnek a szakirodalom argumentumszerkezet-változásról (Dudchuk 2007), valenciaalternációról (Koenig et al. 2008) beszél, az ott felhozott példák némelyikében (az előbbi hivatkozásokon kívül l.: Levin (1993: 80)) az egyöntetűen elősegítő/könnyítő eszköznek tekintett összetevő **nem argumentumnak, hanem adjunktumnak** minősíthető, mert az nem egy szemantikai argumentum szintaktikai realizációja. Vegyük a (31)-et!

- (31) a. Rita egy szívószállal issza a tejet.
b. *A szívószál issza a tejet.

Mivel az *isszik* lexikai-szemantikai ábrázolásában nincs eszköz szerepű szemantikai argumentum, merthogy a HASZNÁL predikátum sem található meg benne (Bibok 2008: 61; vö. még: Koenig et al. 2008: 197–199), a -vA/ ragos főnév, azaz a *szívószállal* csupán mint adjunktum lehet a (31a) mondat összetevője.

Másfelől, míg a jelen tanulmányban tárgyalt eszköz alanyú példák mindegyike eseményt jelöl, az eszköz–alany alternáció egy másik fajtájával is számolhatunk (vö. Bibok 2008). Tekintsük a (32)-t!

- (32) a. Rita a zsebkésével vágja a kartonpapírt.
b. A zsebkés vág(ja a kartonpapírt).

A (32b)-beli ige generikus modális jelentésű, azaz általánosan kifejezve:

tárgy okozza önmagában az állapotváltozást, hanem valakinek (esetleg valaminek: egy állatnak) az eszközhasználatára (vö. Bibok 2008: 64). Erre a kitételel figyelemmel kell az eszköz szerepű alanyokat tartalmazó példák elfogadhatóságáról ítéletet mondani. Mindamellettt még azzal is számolhatunk, hogy ezek az ítéletek beszélőnként különbözőek a nem teljesen elfogadhatótól a valószínűleg vagy teljesen elfogadhatóig – attól függően, hogy mennyire komplex az okozással eredményezett állapot. Vö. az itt (i)-ként megismételt (3b)-t, amelyet a tanulmányom lektorai kifogásolhatónak tartanak, ennek a (ii)-ben módosított változatával:

- (i) A targonca megrakta a teherautót.
(ii) A targonca felrakta a ládát a teherautóra.

- (33) 'van egy olyan tulajdonság, hogy egy (valaki által használt) eszköz V-zhet (valamit)'.¹⁸

A (33)-beli formula közeli hasonlóságot mutat a mediálisok azon típusának parafrázisával, amely az 'esemény' jelentésű mediálisokkal áll szemben (a mediálisok két típusáról l.: Ackema–Schoorlemmer (2006)). Az eszköz alanyú mondatok **eseményt és tulajdonságot denotáló két típusának megkülönböztetésére** azonban eddig még nem fordított figyelmet a szakirodalom.

5. Következtetések

Összegezve az eszköz–alany alternációnak a fentebbiekben javasolt megoldását jellemző előnyös tulajdonságokat, amelyek révén a lexikai-konstrukciós elemzés több szempontból is meghaladja és felülmúlja a korábbi elképzeléseket, a következőket szögezhetjük le. Először, az okozás **pragmatikai** orientáltságú gyengébb fogalmát (Koenig et al. 2008: 214) megkülönböztetve a hagyományos OKOZ komponenstől, szilárdabb kritérium alapján történhet annak meghatározása, hogy mely igék vesznek részt a váltakozásban és melyek nem. Ez a fogalom határozza meg azt is, hogy milyen eszközök számítanak közvetítő eszközöknek, köztük „gépeknek”. Emlékezzünk vissza azokra a példákra, amelyeket a gépekre való utalás mentett meg a rosszul formáltságtól. Másik különben nem alternálódhattak volna a példákban szereplő igék. Nem értendő azonban bele a „gépek” sorába a robotok és az automatikus működésű gépek, amelyek az egyes eseményekben inkább ágensként, mint eszközként vesznek részt. Ahhoz, hogy eszköz szerepről beszéljünk, az szükséges, hogy az adott tárgy neve a HASZNÁL predikátum második argumentuma legyen. Enciklopédikus tudásunk szintjén ez még olyankor is teljesül, amikor a mondatban az eszköz (neve) tölti be az alanyi pozíciót (vö. 17. jegyzet). Tehát amikor az alternáció során az eszközhatározó-ragos kifejezés alanyi pozícióba kerül, nem válik ágenssé, nem lesz ágens tematikus szerepű összetevő – ellentétben Schlesinger (1989) javaslatával –, hanem továbbra is eszköz szereppel rendelkezik.

Másodszor, a szintaktikai alternáció nem lexikai vagy konstrukcionális, hanem **lexikai és konstrukcionális** jelenségnek tekintendő. A lexikai-konstrukciós eljárás természetesen illeszkedik bele a **lexikai pragmatika** általánosabb perspektívájába (vö. Bibok 2010). Az ige mindkét konstrukcióban való használata kezelhető egyetlen alulspecifikált reprezentációval. Ekkor pedig már azzal a nehezen megfejtendő problémával sem kell foglalkozni (Dudchuk (2007)-tel ellentétben), hogy a különböző szerkezetekben előálló jelentések megléte esetén melyiket vezethetjük le melyikből.

Tehát az eszköz–alany alternációnak a jelen tanulmányban javasolt lexikai pragmatikai jellegű elemzése olyan, különböző magyarázó elemek egymásba kapcsolódó összefüggésrendszerét építi ki, amely nem ismeretes a korábbi szakirodalomból, és amely – a megfelelő igei jelentésreprezentációk felállítását követően – nem csak a magyar nyelvbeli váltakozás megértéséhez járulhat hozzá.

¹⁸ Vegyük észre, hogy a (33)-ban a „valaki által használt” megfogalmazás szintén olyan eszközt jelez, amely az ige (pl. a *vág*) által leírt szituáció kötelező résztvevője, és amely így az ige jelentésreprezentációjában egy predikátum, nevezetesen a HASZNÁL argumentumaként kell, hogy szerepeljen (vö. 17. jegyzet).

Irodalom

- Ackema, Peter – Erik Schoorlemmer 2006. Middles. In Martin Everaert – Henk C. van Riemsdijk (szerk.) *The Blackwell Companion to Syntax Vol. 3*. Oxford: Blackwell. 131–203.
- Alberti Gábor 2013. Az argumentumok precedenciaelví realizálódása. In Szilágyi N. Sándor – Kádár Edit (szerk.) *Analógia és modern nyelvtudomány*. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület Kiadó. 9–41.
- Alberti Gábor – Farkas Judit 2015. Az elidegeníthető birtoklást kifejező *-j* képző esete a *-(V)t* főnévképzővel és más főnévképzőkkel. *Jelentés és Nyelvhasználat* 2:1–30.
- Bibok Károly 2008. Az igék szemantikája és a szintaktikai alternáció. In Kiefer Ferenc (szerk.) *Stukturális magyar nyelvtan 4. A szótár szerkezete*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 23–70.
- Bibok, Károly 2010. From syntactic alternations to lexical pragmatics. In Enikő Németh T. – Károly Bibok (szerk.) *The Role of Data at the Semantics–Pragmatics Interface*. (Mouton Series in Pragmatics 9) Berlin: Mouton De Gruyter. 261–304.
- Bibok, Károly 2014. The plausibility of approaches to syntactic alternation of Hungarian verbs. In András Kertész – Csilla Rákosi (szerk.) *The Evidential Basis of Linguistic Argumentation*. (Studies in Language Companion Series 153) Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 51–70.
- Bibok Károly 2016a. Implicit predikátumok lexikai pragmatikai nézőpontból. In Kas Bence (szerk.) „Szavad ne feledd!” *Tanulmányok Bánréti Zoltán tiszteletére*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet. 129–138.
- Bibok Károly 2016b. Encyclopedic information and pragmatic interpretation. *Intercultural Pragmatics* 13/3:407–437.
- Dudchuk, Philip 2007. Instrument/subject alternation and event structure. Evidence from Russian. In Peter Kosta – Lilia Schürcks (szerk.) *Linguistic Investigations into Formal Description of Slavic Languages. Contributions of the Sixth European Conference held at Potsdam University, November 30–December 02, 2005*. (Potsdam Linguistic Investigations 1) Frankfurt am Main: Peter Lang. 503–513.
- [ÉKSz.] Pusztai Ferenc (szerk.) 2003. *Magyar értelmező kéziszótár. 2., átdolgozott kiadás*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- [ÉrtSz.] Bárczi Géza – Országh László (szerk.) 1959–1962. *A magyar nyelv értelmező szótára 1–7*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Goldberg, Adele E. 1995. *Constructions. A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. (Cognitive Theory of Language and Culture 1) Chicago: University of Chicago Press.
- Goldberg, Adele E. 2006. *Constructions at Work. The Nature of Generalization in Language*. Oxford: Oxford University Press.
- Iwata, Seizi 2002. Does MANNER count or not? Manner-of-motion verbs revisited. *Linguistics* 40/1:61–110.
- Kiefer Ferenc 2006. *Aspektus és akcióminőség, különös tekintettel a magyar nyelvre*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

- Koenig, Jean-Pierre – Gail Mauner – Breton Bienvenue – Kathy Conklin 2008. What with? The anatomy of a (proto)-role. *Journal of Semantics* 25/2:175–220.
- Komlósy András 1992. Régensek és vonzatok. In Kiefer Ferenc (szerk.) *Strukturális magyar nyelvtan 1. Mondattan*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 299–527.
- Komlósy András 2000. A műveltetés. In Kiefer Ferenc (szerk.) *Strukturális magyar nyelvtan 3. Morfológia*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 215–292.
- Ladányi, Mária 2007. Systematic polysemy of verbs. In Marina Rakova – Gergely Pethő – Csilla Rákosi (szerk.) *The Cognitive Basis of Polysemy. New Sources of Evidence for Theories of Word Meaning*. (MetaLinguistica 19) Frankfurt am Main: Peter Lang. 189–220.
- Levin, Beth 1993. *English Verb Classes and Alternations. A Preliminary Investigation*. Chicago: University of Chicago Press.
- Müller, Stefan – Stephen Wechsler 2014. Lexical approaches to argument structure. *Theoretical Linguistics* 40/1–2:1–76.
- Pinker, Steven 1989. *Learnability and Cognition. The Acquisition of Argument Structure*. Cambridge: The MIT Press.
- Pustejovsky, James 1995. *The Generative Lexicon*. Cambridge: The MIT Press.
- Rappaport Hovav, Malka – Beth Levin 1998. Building verb meanings. In Miriam Butt – Wilhelm Geuder (szerk.) *The Projection of Arguments. Lexical and Compositional Factors*. (CSLI Lecture Notes 83) Stanford: CSLI Publications. 97–134.
- Schlesinger, Izchak M. 1989. Instruments as agents. On the nature of semantic relations. *Journal of Linguistics* 25/1:189–210.
- Talmy, Leonard 2000. *Toward a Cognitive Semantics 1*. Cambridge: The MIT Press.
- Zsilka János 1966. *A magyar mondatformák rendszere és az esetrendszer*. (Nyelvtudományi Értekezések 53) Budapest: Akadémiai Kiadó.

A szerzőről

Bibok Károly a Szegedi Tudományegyetem Orosz Filológiai Tanszékének egyetemi docense. Több kötet (*Pragmatics and the Flexibility of Word Meaning*. Elsevier, 2001; *Általános Nyelvészeti Tanulmányok XX*. Akadémiai Kiadó, 2003; *The Role of Data at the Semantics–Pragmatics Interface*. De Gruyter Mouton, 2010) és a hazai pragmatikai kutatásokról készült két tematikus folyóiratszám (*Acta Linguistica Hungarica* 2004/3–4, 2005/1) társszerkesztője (Németh T. Enikővel). Érdeklődési körébe a lexikai pragmatika és a szintaktikai alternációk kérdései, valamint a ruszisztika és az elméleti nyelvészet kapcsolatának összefüggései tartoznak. *Elérhetősége*: kbibok@lit.u-szeged.hu